

Etik ve Ekonomik Etkiler 2022 Araştırması açıklandı

“Kurumlardan en fazla ‘şeffaflık’ bekleniyor”

Etik ve İtibar Derneği ile (TEİD) İstanbul Üniversitesi iş birliğiyle ve üniversitenin Teknoloji Transfer Merkezince bir ARGE projesi olarak hayata geçirilen “Etik ve Ekonomik Etkiler 2022 Araştırması” sonuçları açıklandı. Çok boyutlu gerçekleştirilen araştırma, etik anlayışın kurum ve birey nezdindeki algısı ve önemine, ekonomiyle etik anlayış arasındaki karşılıklı etkiye ve yolsuzluğun ekonomik büyümeye etkisine ilişkin önemli sonuçlar içeriyor.

Geriye doğru yaklaşık **40** yıllık ekonomi verilerinin de tarandığı araştırma bulgularına göre, doğrudan yabancı yatırımlardaki **%1**'lik artış Türkiye ekonomisindeki büyümeyi **%8,8** artırırken, **%1**'lik azalış ülke ekonomisini ortalama **%6,3** oranında küçültüyor. Döviz kurundaki **%1**'lik artış asimetrik bir etkiyle ekonomik büyümeyi ortalama **%2,45** artırırken, **%1**'lik bir azalış ortalama **%3,8** oranında azaltıyor. Enflasyon oranındaki **%1**'lik artış ise ekonomik büyümeyi ortalama **%1,5** oranında azaltırken, **%1**'lik bir azalış ortalama **%1,79** oranında artırıyor. Güven endeksinde **%1**'lik artış ekonomik büyümeyi ortalama **%2,46** artırırken, **%1**'lik azalış ortalama **%0,79** oranında azaltıyor. Demokrasideki **%1**'lik bir değişme ekonomiyi ortalama **%1,19** etkiliyor ve demokrasideki **%1**'lik artış kişi başına düşen geliri ortalama **10.232** dolara çıkarabiliyor.

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğünde düzenlenen toplantıyla açıklanan veriler, Türkiye Geneli yüz yüze anket, odak grup görüşmeleri, derinlikli yüz yüze görüşmeler gibi birden çok araştırma yöntemi ile yaklaşık son 40 yılın verilerinin ampirik olarak toplanmasına dayanıyor. Projede kullanılan model, tasarım ve ölçekler ile çalışmanın etik açıdan uygunluğunun İstanbul Üniversitesi Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nca da onaylandığı araştırma, etik anlayış ve yaklaşımın ekonomi üzerindeki etkisinin yanı sıra, ekonominin de etik anlayış ve davranış üzerindeki etkisini sorguluyor.

Toplantının açılışında konuşan TEİD Yönetim Kurulu Başkanı, bp Etik ve Uyum Müdürü **Aslı Ertekin**, araştırma sonuçlarının, pek çok kurum ve kuruluşun imzacısı olduğu Global Compact ilke ve beklentileri için olduğu kadar özel sektörde hızla yayılan kurumsal etik ilkeler ve uyum yasalarının gerekliliğini de tüm açıklığıyla ortaya koyduğunu söyledi.

Ertekin, İstanbul Üniversitesi ve İ.Ü. Teknoloji Transfer Merkezi ile ortak olarak hazırladıkları çalışmada Türkiye'nin “ekonomi ve etik” konusunda ayrıntılı bir fotoğrafını çekmeyi amaçladıklarını belirterek, “Dünya Ekonomik Forumuna göre yolsuzluk ve etik dışı davranışlar dünya genelinde iş yapma faaliyetini **%10** artırıyor. Bu kadar yüksek bir kaybın önlenmesi için toplumun tüm kesimlerinin eşgüdümlü ve kararlı bir şekilde çalışması gerekiyor. Etik karar alma mekanizması, yaşayan, öğrenilen, öğretilen ve sürekli gelişim gösteren bir kavram. İçselleştirilmesi ve iş yapma biçiminin “olağan” hali olarak toplumun vazgeçilmez bir özelliği haline

gelmesin temel hedeflerimiz arasında yer alıyor. Araştırmamızın söz konusu hedefe ulaşmak konusunda ender ve çok faydalı bir çalışma olduğunu düşünüyoruz.” şeklinde konuştu.

Açılışta konuşan İstanbul Üniversitesi Rektörü **Prof. Dr. Mahmut Ak** da, üniversitelerinin yaptıkları çalışmalara uluslararası bir ilgi olduğunu belirterek, “Toplum adına yenilikler oluşturmak, son kullanıcıya ulaşabilecek olan girişimcilik adı altında yeni bir fikir, faydalı değer oluşturmak bizim görevimiz. Bu görevi yerine getirirken de bize rehberlik edecek, yol gösterecek, yol açacak paydaşlarımızla birlikte olmayı çok önemsiyoruz. TEİD ile gerçekleştirdiğimiz bu işbirliği de bunun en iyi göstergesi. Böylesine bir çalışmanın ev sahipliğini yapmaktan dolayı çok gurur duyuyoruz. Bu projede yaptığımız işbirliğinin daha da çeşitlenmesi ve başka projelerde de bir arada olmak en büyük beklentilerimiz arasında. Bize bu yolu açan TEİD’e ve tüm hocalarımıza teşekkür ediyoruz.” dedi.

Araştırmanın Yürütücülüğünü yapan İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Ali Murat Vural** ise sonuçları paylaştığı konuşmasında, 18 yaş üzeri Türkiye nüfusunun yarısından fazlasının etik kavramını tanımlayamadığını, yaptıkları oranlamaya göre, 18 yaş üzeri nüfusun içinde yaklaşık **4.000.000** kişinin zihninde hatırlatma ya da yardım yapılırsa bile etik kavramının hiçbir karşılık bulamadığını söyledi.

Herhangi bir yardım yapmadan **17,7 milyon** kişinin, hatırlatmalar ya da yardımlar yapılması halinde bu kitleye **13.6 milyon** kişinin daha eklenerek, toplamda ancak **31,3 milyon** kişinin etik ile ilgi herhangi bir tanımlama yapabildiğini ya da yan bir kavramdan bahsedebildiğini belirten Vural, “oysa hedef grubun **% 93,5’i** farklı ifadeler kullanarak da olsa ahlak kavramını doğru tanımlayabilmektedir.” dedi. **Prof. Dr. Ali Murat Vural**’ın paylaştığı kimi veriler şöyle:

Etik dışı davranışa maruz kalma en fazla üniversite eğitime sahip kişilerde

- Etik dışı davranışa birebir maruz kalma oranının en fazla üniversite ve üzeri eğitim düzeyinde gerçekleştiği görülüyor. Ortaokul düzeyinde eğitime sahip katılımcıların **%51,7’si** etik dışı davranışı hiç yaşamadığını veya şahit olmadığını ifade ederken eğitim düzeyinin artması ile bu durum ters yönde hareket ediyor. Ayrıca, erkeklerin etik dışı davranışa birebir şahit olma oranının kadınlara göre daha fazla olduğu görülüyor.
- Etik dışı davranışa şahit olmanın kaynağının yakın çevresi olduğunu belirtenlerin oranı **% 63,9**. Bu oranı iş ilişkileri, sosyal medya ve akraba-aile kategorileri takip ediyor.
- Etik dışı davranışı birebir yaşadığını ifade edenlerin kaynağının en yüksek olduğu oranı **34.8** ile yakın çevresi oluşturuyor. Duyma ve şahit olmada ikincil önemli kaynak ise iş ilişkileri ve sosyal medya.

- Büyük ölçekli işyerlerinde hemen hemen her iki kişiden biri etik dışı davranışa şahit olurken, küçük ve orta ölçekli işyerlerinde etik dışı davranışa şahit olma **%34** düzeyinde. Etik dışı davranışı birebir yaşayan katılımcıların en çok olduğu iş yerlerini orta üstü işletmeler oluşturuyor.
- Katılımcılara göre etik kelimesi ile ilgili ilk akla gelen ve örtüştürülen kavramlar, ahlaklı olmak ve doğruluk. Ancak katılımcılara etik kavramına ilişkin yardımcı bir hatırlatma yapıldığında “doğruluk” oldukça fark edilir şekilde öne çıkıyor.
- Eğitimsiz bireyler için, etik kavramı **%26,5** ile doğrulukla özdeşleşiyor. Eğitim düzeyi arttıkça etik kavramını ahlaklı olmak ve doğruluk kavramlarına yakın bulanların oranı da artıyor.
- ‘Başkasının hakkını yememek’ ve ‘doğruluk’ kavramlarının erkeklerdeki ortalama değeri, kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek. Erkekler kadınlara göre iftira ve dedikodu ile daha az karşılaşılıyor.
- 18-29 yaş arasındaki kesim, “Adalet” kavramıyla, **55** yaş üstü kesime göre hiç karşılaşmadığını belirtiyor.
- **45** yaş altı için ‘yalandan uzak durmak’ çok mümkün görünmüyor.
- İlkokul mezunlarının, üniversite mezunlarına göre ‘çalışılan işyerinin kurallarına uyma konusunda’ daha hassas davrandığı görülüyor.
- Doğu Karadeniz’de yaşayan kesim, ‘rüşvet verme’ kavramıyla ülkemizin diğer bölgelerinde yaşayanlara kıyasla daha çok karşılaştığını belirtiyor.
- 45 yaş altı genç nüfus ‘kurallara uyulmadığını diğerlerine göre daha yoğun düşünüyor.
- İstanbul’da yaşayanlar, ‘rüşvet alma’ kavramıyla İstanbul dışında yaşayanlara kıyasla daha az karşılaştığını belirtiyor.
- Nüfusun yarısından fazlası, "dürüst, gelenek ve göreneklerine bağlı bir insan olduğunu belirtirken, şiddete şahit olma durumunda müdahale etme isteği taşıdığını belirtiyor.
- Hakkını arayacağını belirtme oranı yüzde **50'den** fazla olmasına rağmen adalete inananların oranı yüzde **40** düzeyinde.
- Atamalarda ayrımcılık yapıldığını düşünenler yüzde **50'den** fazla iken, katılımcılar rüşvetin ne kişilere ne de kurumlara itibar sağlamadığını da belirtiyor.
- Katılımcıların yalnızca beşte biri mültecilere kapımızı açmamız gerektiğini düşünüyor.
- Nüfusun yüzde **52'si** "hak edenlerin değil, ilişkileri iyi olanın yükseldiğini görüşünde.

- Etik problemlerin en temel nedeni olarak paranın tek hedef olması gösteriliyor.
- Eğitim düzeyi yüksek olanlar etik problemlerini eğitim yetersizliğine, ilkökul eğitime sahip olanlar ise paranın tek hedef olmasına bağlıyor.
- ‘Karşınızdaki kişide aradığınız üç temel özellik nedir?’ sorusuna **katılımcıların % 35,8**’i dürüstlük olduğunu söylüyor. Bunu adil olma, doğruluk ve karşıdakine saygı duyma özellikleri takip ediyor.
- ‘Karşınızdaki kurumlarda aradığınız üç temel özellik nedir?’ sorusuna, tüm eğitim düzeylerinde en büyük beklentiyi “şeffaflık” oluşturuyor.
- Üniversite ve üzerindeki eğitim düzeyine sahip katılımcıların **%41,1**’i kurumlarda aranan temel özelliklerden biri olarak dürüstlüğü görüyor.
- Kurumlarda ‘hesap verebilirlik ve hukuka bağlılık’ ön plana çıkarken, birey nezdinde ‘karşısındakine saygı duymak’ daha çok önemsenen etik davranış olarak ortaya çıkıyor.
- ‘Hangi durumlarda etik değerlerden vazgeçerdiniz?’ sorusuna verilen cevaplara göre, en yüksek düzeyde “hastalık / tedavi gereksinimleri ve özgürlük” gösteriliyor.
- Yaklaşık her 5 kişiden biri kariyer yapmak, daha güçlü olmak, iyi ekonomik şartlarda yaşamak, zengin olmak ve iyi bir evlilik için etik değerlerden vazgeçebileceğini belirtiyor.
- Katılımcıların birçoğu ekonomik istikrarsızlığın varlığına inanıyor ancak yalnızca kur fiyatları üzerinde dış güçlerin söz konusu olduğunu düşünüyor.
- Ülke içerisindeki fiyat artışları üzerinde küresel politikaların etkili olduğu düşünülüyor, yalnızca doğalgaz fiyatlarının küresel dış sebeplerden etkilendiği düşünülüyor.

Araştırma bulgularına göre, ailelerde etik, ahlak, doğru-yanlış gibi kavramların net bir zemine oturmamış olduğunu, nesiller arasında oluşan büyük farklılaşma nedeniyle etik değerlerin sonraki kuşaklara aktarılmasında zorluk yaşandığını söyleyen Vural, ebeveynlerin çocuk ve gençlere karşı gösterdikleri **öğretim odaklı** davranışları nedeniyle, kendi sorumluluk alanlarında yer alan ve son derece kritik olan **eğitim odaklı** davranışı göz ardı ettiklerini belirtti. Mevcut eğitim sisteminde gençlerin öğretim odaklı yetiştirilmeleri ve bu sebeple eğitim kapsamındaki ekonomi, finansal okuryazarlık, etik gibi toplumsal yaşamın olmazsa olmazlarını oluşturan konularda yetersiz kaldığını vurgulayan **Prof. Dr. Vural**, daha sonra sözlerini şöyle tamamladı:

“Eğitimin, bireylerde niteliği yüksek, değerlendirme, davranma ve anlama biçimlerinin geliştirilmesi süreci olduğu düşünülürse, yalnızca öğretim odaklı (öğretme fetişizmine varacak düzeyde) düşünce ve uygulamaların, toplumsal yapıya hiçbir anlamlı katkıyı sağlamadığı görülmektedir. Mükemmel okullar, sınavlar, dereceler ve puanların, iyi

insanın ortaya çıkmasını sağlayamadığı bir kez daha gözler önüne serilmektedir. Ayrıca, gerek geleneksel gerekse sosyal medya kanalları, teknolojinin en gelişmiş, en ileri ve sürekli olarak güncellenen bir yansıması olduğu için, içeriklerinde de benzeri bir hızlı dönüşüm, tüketim ve üretim süreçleri yaşanmakta, bu da çoğu zaman etik değerlerin rahatlıkla görmezden gelinmesine neden olmaktadır. Özellikle bireysellik ve özgürlük vurgusuyla kurulan ve düzenlenen sosyal medya platformları, kullanıcılarını ve kullanıcıların etki ettiği kişileri etik davranışlardan uzaklaştırabilmektedir.”

TEİD – Etik ve İtibar Derneği, etik ve uyum risklerinin etkin yönetimi, dürüstlük, hesap verilebilirlik ve şeffaflık konularında farkındalık düzeyinin artırılması ve iş etiğinin ülkemizde faaliyet gösteren şirketlerin kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmesi amacı ile 2010 yılında kuruldu. TEİD bugün, Türkiye GSMH'nın yüzde 15'ini oluşturan ve 800 bin üzerinde çalışana istihdam sağlayan 190 kurumsal üyeye sahiptir. Finansal verilerle birlikte bir şirketin başarısının tanımlanmasında, dünya genelinde sorumlu vatandaşlık, sürdürülebilir üretim politikalarının etkinliği, inovasyon politikaları, etik kurallara uyum ile itibar gibi faktörlerin önemli olduğu gerçeğiyle hareket eden TEİD; Türkiye Cumhuriyeti'nin BM ve OECD nezdinde taraf olduğu yolsuzlukla mücadele anlaşmalarının hayata geçirilmesinde özel sektörün koordinasyonu görevini sürdürmektedir. Bununla birlikte TEİD, etik risklerin yönetimi alanında dünyada var olan değerlerin Türkiye'ye taşınmasında etkin rol oynayarak, bu doğrultuda Global Ethics Network Bölge Temsilciliği, European Business Ethics Network üyeliği, Basel Institute on Governance çalışma grubu üyeliği ve OECD Yolsuzlukla Mücadele Çalışma Grubu ve Bölgesel Danışma Kurulu üyeliği görevlerini de yürütmektedir.

Detaylı bilgi için: Haber Atölyesi / Zübeyde Turgut / 0533 953 78 57